

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Patxi Bolaño Olea

*Irun, Gipuzkoa
(1927)*

Aurkibidea

Biografia

Meakako Arrizurteko baserrian jaioa. Gerra denboran erre egin zuten, eta Meazurin igaro zituzten zazpi urte, etxera bueltatu arte. Ama bertakoa zen, eta aita naparra; ur saltoko arduraduna zen hura. Sei senide ziren. Patxi Ibarlako eskolan ibili zen gerra ondoren, 12 urte bete arte. Gero baserriko lanetan eta mendian. Arotz lanak ere egiten zituen etxean. Soldaduskatik bueltan aduanan hasi zen lanean. Oiartzunera ezkondu zen, [Euxebi Arregi](#)rekin, eta gero Irungo Anaka auzora joan ziren bizitzera. Aita soinu-jotzailea zen, eta Patxi ere bai; hogeiterterekin Pikoketako bileran hasi zen jotzen. Ehiza eta arotzeria dira bere beste afizioetako batzuk.

Zintak

IRN-027

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-07-07
- **Iraupena:** 79 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Idoia
- **Transkribatzailea(k):** Errazkin, Aitor

IRN-028

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-07-07
- **Iraupena:** 54 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Gerra garaian, etxea erre zieten

- **Erref:** IRN-027/002
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 00:00:22. **Bukatu:** 00:02:46

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Meaka auzoan jaio zen, Arrizuretako baserrian. Gerra denboran erre egin zuten. Altxatu egin zuten berriro. Ezkondu arte bizi izan zen han. Etxea nolakoa zen, su baxuarekin.

2. Arrizuretako ur saltoa, Irun guztirako argia sortzen

- **Erref:** IRN-027/004
- **Iraupena:** 0:04:22. **Hasi:** 00:03:43. **Bukatu:** 00:08:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Lanbideak

Laburpena:

Aita Arrizuretako ur depositoko guarda zen. Beti izan zuten ura etxean. Telefonoa ere bazuten. Ur saltoa. Ura nondik zetorren. Argindarra sortzen zen, turbinekin, Irun guztirako. Kanaleko zaintzaileak. Electrairun Indarra. Animaliak zituzten etxean.

3. Txekorrak saltzen zituzten

- **Erref:** IRN-027/005
- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:08:05. **Bukatu:** 00:09:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

Animaliak zituzten etxean. Ez ziren plazara joaten tratuarekin. Txekorrak hazten zituzten, saltzeko. Irungo hiltegira eramaten zituzten, oinez.

4. Gerra hasiera, Irunen

- **Erref:** IRN-027/006
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 00:09:07. **Bukatu:** 00:11:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Gerra nola hasi zen, uztailen. Pikoketa abuztuan hartu zuten erreketek, eta egun hartan eman zioten sua beraien etxeari gorriek. Ortiz de Zarate hil zuten. San Martzialen hiru eguneko tiroketa izan zen. Minako ur-jauzitik ikusi zuten dena. Mandoak nola amildu ziren. Maindire zuriarekin joan zen aita.</p>

5. Milizianoak etxean

- **Erref:** IRN-027/007
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:11:42. **Bukatu:** 00:14:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Milizianoak etxean egon ziren. Lopetegi abizeneko bat hil zen han. Beraiek minetako etxe batera joan ziren. Aita etxean geratu zen, eta miliziano katalan bat ondoan izaten zuen.

6. Milizianoak fusilatu egin zituzten erreketek

- **Erref:** IRN-027/008
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:14:40. **Bukatu:** 00:17:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

<p>Nazionalak sartu zirenean, errepublikazale asko fusilatu zituzten. Pikoketan lurperatu zituzten. Milizianoen artean ez zen baserritarrik. Kaletarrak ziren gehienak. Emakume gazteak ere bazeuden tartean, bi. Lagun baten arreba zen bat.</p>

7. Bonbak eta tiroketak, Irunen

- **Erref:** IRN-027/009
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:17:08. **Bukatu:** 00:20:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:

Bonba-hotsak gogoan ditu oraindik. Cascadan bizi zirenean, etxea tirokatu zuten erreketek. Gizonak minara sartzen ziren. Ardiak hiltzen zituzten, jateko. Ogirik ez zuten. Irun erre zutenekoa.

8. Ibarlako eskolara, bederatzi urterekin

- **Erref:** IRN-027/010
- **Iraupena:** 0:04:19. **Hasi:** 00:20:00. **Bukatu:** 00:24:19

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Bederatzi urterekin hasi zen eskolan, baina ordurako bazekien irakurtzen eta idazten, amak erakutsita. Ibarlako eskolan ibili zen. Ordubeteko bidea zuen etxetik. Meazuritik, berriz, bost tunel pasatu behar zituen ilunetan. Maistra frankista zen. Cara al Sol kantatu. Anaia 17 urterekin hil zen, gaixotuta. Apaizak euskaraz erakutsi zien dotrina.</p>

9. Euskararen eta euskal nortasunaren kontrako giroa

- **Erref:** IRN-027/011
- **Iraupena:** 0:04:45. **Hasi:** 00:24:19. **Bukatu:** 00:29:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Euskara » Euskararekiko sentimendua

Laburpena:

<p>Alabarekin hasi zen euskararekin kezkatzen. Gerra garaian, ez zen politikaz hitz egiten. Franco onena zela sinetsarazten zieten. Aitari pistola jarri zioten aurrean, erdaraz egiteko. Patxi bizilaguna nola hil zuten azaltzen du.</p>

Transkripzioa

- Euskararen asuntuba muittu zin niri nere alabak. Ze gauza... Harek hamar, harek zittunian e... hamahiru bat urte, hamalau ta, ez zin /etzin/ ba egun batian esan... Nola esan zien?... "Zu..." A! "Zu izango zea, zea, e... Española; ni ez", esan zian ta, "Honek ze esaten du?" ta [noaiño ez] sartua, ta ni ordun hasi nitzen pixkat, hi... hartu, "Hi ez bayaiz española, ni're ez", esan nion!

- Baiña, garai hortan, gerra ondoren eta...

- Bai, ba! Hor, ba... Gue itxian ez zen /etzen/ hitzik atetzen zea politiko asuntuan, e! Ezta hitzik'e! Ixil-ixilik denak, jo... Bakizu ze beldurra zen! Bai, hoi, eozeiñek esan... Eozeiñek e... Auzokuak, hori, halakuak, hori ari dittuk /aittuk/ laguntzen, zeari, gorriyai edo ez dakit zer... Segittuan "al paredón"! Han ez zan /etzan/ hitzik, han, beldur haundiya! Jo...

- Ez zen asko behar kartzelan sartzeko...

- Ez, ez, ez, kartzelan sartzeko askoik ez, gutxi aski, ta han ez zen /etzen/ hitzik atetzen e, jo... Ta ni hemen, geo, beatzi urtetan hartutzen zizun Francok, ta, Franco zen, zea, "el dios del mundo", ta uste genun hura zala, zea, ta, "bajo palio" ta, bakizu ze, ze istori ibiltzen giñen? Jo... Ta sartua muiñetaiño, zea, gue... gue nortasuna kendua. Guk ez genun gue nortasunik.

- Eta euskaraz in ezkeren eskolan maistrak ze iten zuen, errietan?

- Ba..., bai, bai bai, maestrak ez zuen /etzuen/ hor... hor dena kastillanoz zen. Ta gue attari bakizu ze in zioten? Hoi ahazteko sekulan! Nee bizitzan [...]. Joan zen ferira, astelehenan, ta han pues beren artian euskaraz, eta etorri zen militarren bat o, etorri izan zen, ta sumatu zitun euskaraz, in

zioten “habla usted en cristiano, ¡Si no, le doy un tiro!” ta in zioten pistola jarri! Abin aurrian!

- Bo...

- Torri zen gue atta itxera, mahaia biño zuriyuo, torri zen. Joe!... Hoi, orduan, ordun ez zen /etzen/ bromikan... Joe... Hoi, [...], edozein gauz, hau, nik, ezautu nun, nere tokayua zena gizajua, Patxi, eta neri matte zian, ni mutil koxkorra, ta hola, gizon eiña, ta harek eskutan ibiltzen zien, besotan, ta... Bakizu ze gi..., ona! Ogi puska biño onagua zen gizon hura, horrek ez zun /etzun/ gaixtokeik ezer! Eta, e... zerbatte launtzen, esnia, baserritikan San Martzialara eamaten o, pixkat launtzen pizar bat aitu ta, han esan omen zion, andere batek esan omen zion: “Oye, Patxi...¿Tú qué andas por aquí? ¿Tú no has estau ayudando a los rojos, o?...” “Bueno...” “no se qué no se cuantos” esan zion /santzion/, eztakit ze esan zion, erdi duda in zun, eta handikan aste batea, etxea zijuala bizikletan, alto in, eta...

“Acompáñanos”, ta... “¿A qué?”, ta... “Deja la bici ahí, y vámonos” esan zion. Eta, joan zen, eta eaman zuten zera..., esto... herriko etxera, herriko etxian zerbait ein zuten, hartu zuten furgonetan, zeara... Berara, Berako harrobira, pinpan!, ta akabo. Halako mutilla! Jo... Mutil bat! Jo... Mutil e(d)erra, ta gaiñea ona, e(d)erra ez, klaro, mutil ona zen! Jo... Patxi... Joe... Bai, bai, hola, hola, ez zen bromik! Bromik ez zen /etzen/, ez, ez, hor, hor, hua, ni akortzen naiz ongi, ez zela ... Franco besteik ez zela /etzela/ pentsatzen gue etxian, Franco besteik, hala zen! Ni geo hasi nintzen pixkat atetzen kalea ta, ta, saten zuten: “Franco! Zerri hori!” Ta ni iten nintzen, pues, eskandalizatu, han zen gue etxian, zea, [...] beharko! Klaro! Eta... “Franco, Franco...”, ez dakit /eztakit/ hasi zen joe, hola ta hola, ta, “Zerri hori, gue gauzak kendu ta ez dakit /eztakit/ zer, ta...” hoi aitutzen nun gizon zarrei eta joe, ne(r)e artian, puf! Ta geo handikan hasi giñen pixkat piztutzen! Bestela, gue nortasuna, gue nortasuna, seko!, geldittua! Zea, han ez zen gue zearik...

- Gaiñea urte asko, Frankismoa oso luzea izan zan...

- Jo, izugarriya! Biño geo hasi giñen pixkat, hasi giñen polliki-polliki, eta “zu izango zea españolista” esan zin, santa bai, “zu ez baza españolista ni ere ez naz ba!” Hoi da gauzak..., ordun hasi giñen pixkat, biño joe... Biño gu, giñen sartuak, “pero” zan... Arront, barrenian, e! Eske, eske...

10. Dotrina, euskaraz; zakotearekin eskolara

- **Erref:** IRN-027/012
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:29:04. **Bukatu:** 00:31:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:

Euskaraz egin zuen Jaunartzea. Parrokian ikasten zuen dotrina. Ordubeteko bidea zuen hara ere. Zakotean eramaten zuen bazkaria, Ibarlako eskolara. Baserritarrak egurketara bidaltzen zituen maistrak.

11. Baserriko tresnak egiten

- **Erref:** IRN-027/013
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:31:49. **Bukatu:** 00:35:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Arotzak
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:

Umetako lanak baserrian. Behien aurrean ibiltzen zen. Arotzerako zaletasuna zuen, eta etxean hasi zen bere kasa tresnak egiten. Soldadu joan zenean, arotza zela esan zuen eta hantxe ikasi zuen altzariak egiten. Area, arrastelua... Kurtetxea, pertika. Birbikina, taratelua eta trintxa.

12. Baserriko tresnak egiten II

- **Erref:** IRN-027/014
- **Iraupena:** 0:04:28. **Hasi:** 00:35:23. **Bukatu:** 00:39:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Arotzak
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:

Kurtetxea nola egiten zuten azaltzen du: loturak eta piezak. Zapina eta maizterra. Ezpata. Kajola.

13. Baserriko tresnak egiten III

- **Erref:** IRN-027/016
- **Iraupena:** 0:05:05. **Hasi:** 00:40:09. **Bukatu:** 00:45:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Lexikoa
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Lanbideak » Arotzak

Laburpena:

Tresnen kirtenak egiteko lizarra erabiltzen zuen. Urritza. Area, bostortza. Zuhaitzak noiz bota behar diren: haltza maiatzeko ilberrian, baina ez da ostiraletan bota behar. Makala. Haritzak. Pagoa. Uztargileak. Tronkazarra.

14. Bonbekin jolasean, eskapada

- **Erref:** IRN-027/020
- **Iraupena:** 0:03:15. **Hasi:** 00:46:34. **Bukatu:** 00:49:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Meazurin bizi zirenean, eskolara eta baserriko lanak izaten zituzten. Orduko jolasak: bonba batekin egin zuten eskapada. Gurpilekin jolasten. Beraiek egindako pilotak. "Barrenka".

15. Zozoen eta txepetxen habiak

- **Erref:** IRN-027/021
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:49:49. **Bukatu:** 00:51:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Txori habia bila. Zozoen eta txepetxen habiak nolakoak diren azaltzen du. Txorikumeak kaiolan sartzen zituzten, eta etxean hazi.

16. Oilagorretan, saltzeko

- **Erref:** IRN-027/022
- **Iraupena:** 0:02:22. **Hasi:** 00:51:28. **Bukatu:** 00:53:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Oilagorretan hasi zenean, saldu egiten zituen. Ehiza txakurrak. Aiako harrira joaten zen, baita Nafarroara ere. Galeperra. Jateko onena oilagorra dela dio.

17. Amuarrainak harrapatzen errekan

- **Erref:** IRN-027/024
- **Iraupena:** 0:03:16. **Hasi:** 00:54:19. **Bukatu:** 00:57:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Arrantzan, umetan: eskuz harrapatzen zituen amuarrainak. Nolakoak ziren eta nola hartzen zituen. Aingirak, sardexkarekin. Iturri-erreak zen, berezia. Ezkaluak. Zapaburuak. Kilkerak harrapatu eta etxera eramaten zituzten. Ez zuen igeri egiten ikasi, ez zen toki aproposik. Bainujantzirik ez.

18. Ez zuen igeri egiten ikasi; arropa gutxi zuten

- **Erref:** IRN-027/025
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:57:35. **Bukatu:** 00:59:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Ez zuen igeri egiten ikasi, ez zen toki aproposik. Bainujantzirik ez zuten, ezta pijamarik ere. Arropa gutxi. Aska ederra zuten etxean, arropa garbitzeko. Porróna.

19. Iratze bila mendira; ganaduaren jatena

- **Erref:** IRN-027/026
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:59:22. **Bukatu:** 01:01:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

Baserriko lanak. Ganaduari jaten ematen baino kanpoko lanetan ibiltzen zen. Menditik iratzea eramaten zuten. Segá. Arba. Iratze metak, etxe atarian. Azpiak egitea. Belar idorra.

20. Errotara artoarekin Nafarroara

- **Erref:** IRN-027/027
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 01:01:39. **Bukatu:** 01:05:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Baserría » Baserriko lanak » Errota
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Gerra ondoan San Antonera joaten zen errotara artoarekin, Nafarroara. Anekdotá, mandoarekin. Taloak egiten zituen amak, su baxuan, esnearekin jateko. Babarruna eta artoa entregatu beharra. Tranpak.

21. Txerria hiltzen zuten urtero; odolkiak egiten

- **Erref:** IRN-027/028
- **Iraupena:** 0:04:07. **Hasi:** 01:05:09. **Bukatu:** 01:09:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Abere-hiltzea
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Olio gutxi izaten zen. Txerria hiltzen zuten. Berak ere ikasi zuen hiltzen. Azalpenak. Amak batzen zuen odola. Odolkiak egiten laguntzen zuten. Hesteak garbitzea. Inbutuarekin bete, eta sortak egitea. "Txerri-moniyak ordainetan".

22. Txorizoa eta urdaiazpikoak; txerri gibela

- **Erref:** IRN-027/029
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 01:09:16. **Bukatu:** 01:11:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Abere-hiltzea
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Txorizoak egitea. Urdaia eta giñarra. Piper gorria. Urdaiazpikoa, gatzetan eduki eta ondoren zintzilik, piper gorriarekin igurtzita. Gibela zen lehenengo jaten zena. Gibela analizatzea.

23. Txerria hiltzeko tokia

- **Erref:** IRN-027/030
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 01:11:27. **Bukatu:** 01:13:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:

Txerria hiltzeko mahaia. "Kupia", etxeko estalpea. Sua egiten zuten iratzearekin. Teila puskak. Txerrikumeak. Oilaskoak. Ogia falta zuten, baina goserik ez.

24. Gaztetako lanak

- **Erref:** IRN-027/031
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 01:13:21. **Bukatu:** 01:14:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak

Laburpena:

Mendiko lanetan ibili zen, pinuekin. Galdarak egiten ere ibili zen. Soldadutzatik bueltan aduanan hasi zen lanean, nahiz eta arotza izan afizioz.

25. Aduanan lanean

- **Erref:** IRN-027/033
- **Iraupena:** 0:03:51. **Hasi:** 01:15:13. **Bukatu:** 01:19:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak

Laburpena:

Aduanako lana zein zen azaltzen du: merkantzia ondo zetorren begiratzea. Mantenimenduan jarri zuten gero. Artxiboan egon zen. Bagoietako kaxak deskargatu, eta zabaltzea, ikusteko. Ez-ikusiarrena egitea.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com